

دکتر بدرالزمان قریب

مطالعات سغدی

مجموعه مقالات

به کوشش
محمد شکری فومشی

انتشارات لموری
۱۳۸۶

سرشناسه : قریب، بدرالزمان، ۱۳۰۸ -
 عنوان و پدیدآور : مطالعات سغدی: مجموعه مقالات / بدرالزمان قریب؛ به کوشش محمد
 شکری فومشی.
 مشخصات نشر : تهران: طهوری، ۱۳۸۶.
 مشخصات ظاهری : ۲۴۹، ۴۵ ص.
 شابک : 978-964-6414-74-7
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا.
 موضوع : ادبیات سغدی.
 موضوع : زبان سغدی.
 شناسه افزوده : شکری فومشی، محمد، ۱۳۵۰ - گردآورنده
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۸۶ م ۴ق/ ۱۴۵ PIR
 رده‌بندی دبیری : ۲۴۰/۰۸۷
 شماره کتابخانه ملی : ۴۹۳۸۲-۸۵

انتشارات موری

شماره ۱۳۳۸، خیابان انقلاب، صندوق پستی ۱۶۳۸-۱۳۱۳۵
 تلفن ۶۶۳۰۶۳۲۰ - فکس ۶۶۳۸۰۰۱۸

مطالعات سغدی
 مجموعه مقالات
 دکتر بدرالزمان قریب
 به کوشش محمد شکری فومشی
 چاپ اول: تابستان ۱۳۸۶
 تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه
 چاپ افست: گلشن
 صحافی: ایرانمهر

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۱۳-۷۴-۷ ISBN 978-964-6414-74-7

حقوق چاپ و نشر برای انتشارات طهوری محفوظ است

- ۱۴۷ ۵.۲.۱ گذشته نقلی و بعید متعدی در سغدی و شباهت آنها با برخی از گویش‌های ایرانی نو
گویش‌شناسی (ضمیمه نامه فرهنگستان)، ج ۱، ش ۲ (۱۳۸۳)، ص ۵۴-۶۵.
- ۱۵۷ ۶.۲.۱ واژه فارسی کشاورز
نامه فرهنگستان، س ۴، ش ۴ (۱۳۷۷)، ص ۱۶۶-۱۶۱.
- ۱۶۵ ۳.۱ دین و اساطیر
۱.۳.۱ رستم در روایات سغدی
شاهنامه‌شناسی (۱)، تهران، ۱۳۵۷، ص ۴۴-۵۳.
- ۱۷۳ ۲.۳.۱ پژوهشی پیرامون روایت سغدی داستان رستم
مهر و داد و بهار، به کوشش امیر کاووس بالازاده، تهران، ۱۳۷۷، ص ۲۳۳-۲۶۲.
- ۱۹۷ ۳.۳.۱ بهشت نور بر چرم سفید
یاد بهار، ویراسته علی محمد حق‌شناس؛ کتابیون مزداپور؛ مهشید میرفخرایی، تهران،
۱۳۷۶، ص ۳۵۷-۳۷۲.
- ۲۱۳ ۴.۳.۱ رفع ابهام از دو واژه در نسخه سغدی بهشت روشنایی یا اقلیم روشنایی
زبانهای ایرانی (ضمیمه نامه فرهنگستان) ج ۱، ش ۱ (۱۳۸۴)، ص ۹۷-۱۰۹.
- ۲۲۹ ۵.۳.۱ طلسم باران از یک متن سغدی
نشریه انجمن فرهنگ ایران باستان، س ۷، ش ۱ (۱۳۴۸)، ص ۲۴-۱۲.
- ۲۳۹ ۶.۳.۱ خفتگان افسوس (اصحاب کهف) به روایت سغدی
محقق‌نامه، ج ۲، به اهتمام بهاء‌الدین خرمشاهی؛ جویا جهان‌بخش، تهران،
۱۳۸۱، ص ۱۰۱۹-۱۰۱۵.
- ۲۴۳ ۷.۳.۱ روزه در متون سغدی

2. English Articles

2.1 Language: Materials, Ethymology and Grammar

- 2.1.1 Source Materials on Sogdiana 9
Bulletin of the Iranian Culture Foundation 1/1, 1969, 65-81.
- 2.1.2 Old Iranian Roots *gauz-* and *gaud-* in Sogdian 25
Acta Iranica 4, 1975, 297-307.
- 2.1.3 Sogdian Negative and Privative Prefixes 40
Iranica Selecta, ed. A. V. Tongerloo, 2003, 73-77.

اشاره ویراستار

کتاب حاضر، مشتمل بر جستارها و مقاله‌ها، نتیجه بیش از چهل سال تحقیق استاد دکتر بدرالزمان قریب درباره زبان و ادبیات یکی از زبان‌های ایرانی شرقی به نام سغدی است. زبان سغدی و پژوهش در آن با نام استاد قریب - که خود از شاگردان نابغه زبان‌های ایرانی باستان والتر برونو هنینگ بود - در ایران شناخته شد و از آن پس روز به روز گسترش یافت. بانو قریب سغدی‌شناس ایرانی است که تحقیقاتش مرجع بسیاری از ایران‌شناسان است. این نکته مهمترین دلیل انتشار مجموعه مقالات او است. مقالات استاد قریب که به صورت پراکنده در نشریات و مجلات تخصصی مختلف ایران و اروپا منتشر شده بود - چنانکه دستیابی علاقه‌مندان به برخی از آنان، به ویژه مقالات منتشر شده در خارج از کشور، مشکل بود - مجدداً حروف‌نگاری شد تا به کمک امکانات جدید رایانه‌ای بیش از نیمی از مقالات نخستین را - که به شکل نامطلوب چاپ شده بود - هم از سهویات چاپی یا کمبود قلم (فونت)‌های آن روزگاران پیراسته کنیم و هم مجموعه جدید را به یاری دانش جدید باز آراییم.

کتاب حاضر مشتمل بر ۱۵ مقاله فارسی و سه مقاله انگلیسی است. دو مقاله از ۱۵ مقاله فارسی در اصل به انگلیسی و یک مقاله به زبان فرانسه نوشته شده بود که مدتی پس از انتشار در مجلات اروپایی ترجمه آن‌ها در ایران منتشر شد. قدیم‌ترین مقالات این مجموعه در سال ۱۳۴۸ و جدیدترین آن‌ها در سال ۱۳۸۴ منتشر شده است. در اینجا مقالات نه بر مبنای تقدم و تأخر انتشار، که براساس موضوع رده‌بندی شده‌اند، چرا که دستیابی آسان به مفاهیم اصلی راه را برای تحقیقات هموارتر می‌کند.

این مجموعه، اکنون، با تجدیدنظر دکتر قریب منتشر می‌شود: صرف‌نظر از این که مقاله «روزه در متون سغدی» (۷.۲.۱) برای نخستین بار منتشر می‌شود و پیوستی نسبتاً کامل به مقاله «سغدی‌ها: آسیای میانه و جاده ابریشم» (۱.۱.۱) و مقاله «سغدی‌ها و گسترش فرهنگ ایرانی» (۲.۱.۱) و مقاله انگلیسی «ریشه‌های ایرانی باستان - *gauz* و

gaud- در سغدی» (۲، ۲۱) افزوده شد، تقریباً همه مقالات فارسی مورد بازبینی دقیق قرار گرفته، برخی از مطالب حذف، اضافه یا اصلاح شده تا با جدیدترین پژوهش‌ها منطبق باشد. تا آنجا که امکان داشت، کوشیدیم سبک انشاء استاد دست‌ناخورده حفظ شود. اما به دلایل متعدد در بسیاری از موارد ناگزیر به گریز شدیم. در پی آن، برخی از واژگان و اصطلاحات را تغییر دادیم و با بازبینی ارجاعات، به اصلاح بسیاری از سهویاتی که در چاپ نخست رخ داده بود پرداختیم. برای نمونه، مقایسه چاپ نخست مقاله «نظام فعل در زبان سغدی» (۲۰۱، ۲) و ویراست حاضر نشان می‌دهد که در چاپ نخست بسیاری از واژگان سغدی، به دلیل مشکلات فنی نشر و حروف‌نگاری، ناقص و اشتباه منتشر شده بود. تمام واژگان مشکوک به سهویات چاپی بررسی شده است تا متنی که در اختیار پژوهشگران و دانشجویان قرار می‌گیرد حدالمقدور پیراسته از سهویات این چنینی باشد.

در این مجموعه، نه تنها کتابشناسی اکثر مقالات به شیوه متعارف امروزی فهرست شد، بلکه همه جدول‌ها بازسازی و در طرح نوین ریخته شدند. سه مقاله انگلیسی، مطابق با نظر استاد، افسست شدند. خواننده متخصص پس از مقایسه چاپ نخست مقالات و چاپ حاضر به آسانی درخواهد یافت که نویسنده برای روزآمد کردن مقالات و تکمیل برخی از مباحث تا چه حد در نوشته‌هایش تجدیدنظر کرده و ویراستار برای ارتقاء بخشیدن به کیفیت این مجموعه چه رنجی را بر خود هموار کرده است.

ویراستار همچنین سپاس ویژه خود را تقدیم ناشر این مجموعه مقالات، آقای احمد رضا طهوری، مدیر انتشارات طهوری، می‌کند که انتشار این اثر را پذیرفتند و با سعه صدر و علاقه‌ای وصف‌ناپذیر به انتشار با کیفیت آن اقدام نمودند. صاحب این قلم از آقای مسعود فیروزخانی نیز سپاسگزار است که مسئولیت انجام امور فنی رایانه‌ای اثر را به عهده داشتند و همه پیشنهادهای حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی را با گشاده‌رویی پذیرفتند. از این که می‌بینم بسیاری از دانشمندان، پژوهشگران، دانشجویان و علاقه‌مندان به مطالعات سغدی از این پس می‌توانند از مطالعه این مجموعه مهم بهره ببرند، خرسندم.